

«فرهیختگان» آموزش عالی در سرزمین فراغنه را بررسی می کند

در مصر همه می خواهند سینو هه شوند

زهرا فریدزادگان
روزنامه‌نگار

مصر و تمدن باستانی و باشکوه این کشور که به هزاره سوم قبل از میلاد مسیح بازمی‌گردد را باید برگ زرینی در تاریخ سرزمین فراغنه دانست. مرور تاریخ این کشور اگرچه در این مقال نمی‌گنجد، اما وجود پزشک حاذق با نام سینو هه در عصر فراغنه مصر، به خوبی نشان می‌دهد که علم و دانش در تاریخ تمدن این کشور ریشه دوانده است و اگر امروز مصر به عظمت و جایگاه دانشگاه‌های بزرگی همچون الازهر و دانشگاه قاهره می‌بالد، بیهوده نیست. جالب است بدانید که عقاید کاهنان مصر و توجه آنها به علم تعبیر خواب براساس محاسبات نجومی، موجب شده بود تا مراکز علمی یا همان دانشگاه‌های ریاضیات و نجوم تاسیس شده و رونق بسیار زیادی داشته باشد.

البته ناگفته نماند که با وجود محاسبات علمی و دقیق متجمان و ریاضی دانان آن عصر، غالب دستاوردهای دانشگاه‌های نجوم و ریاضیات در مسیر تحقق خرافات کاهنان معابد قرار می‌گرفت. در واقع علم نجوم و ریاضیات از علوم مهم مصر باستان بود، با این وجود تحصیل در این علوم از آن جهت اهمیت داشت که مجوز ورود افراد به معابد را صادر می‌کرد و افرادی که در این رشته‌ها تحصیل می‌کردند، می‌توانستند در معابد مشغول به کار شوند. وجود دانشکده‌های الهیات نیز در عصر فراغنه از موارد قابل توجه است. علوم و دروسی که در این دانشکده‌ها تدریس می‌شد نیز بیشتر در جهت ارتقای جایگاه کاهنان، خرافه‌پرستی و تشویق مردم به آموختن پرستی بود. به هرحال توجه به علوم و ایجاد مراکز علمی برای پرورش و تربیت افراد، ریشه‌ای کهن در تاریخ مصر دارد. با این مقدمه، قصد داریم در این گزارش روند آموزش عالی مصر، جایگاه علمی این کشور در عرصه بین‌المللی و تحولات این حوزه را بررسی کنیم.

قرن ۲۰ و شروع آموزش عالی در مصر

تاریخچه آموزش عالی در کشور مصر به آغاز تاسیس دانشگاه قاهره طی سال‌های اولیه قرن ۲۰ بازمی‌گردد. در این اثنا، تعدادی از رهبران محلی، پیشاتازان فکری و اندیشمندان اجتماعی مصر به تاسیس دانشگاهی بزرگ و نوین در خور نام و قدمت شهر قاهره و کشور مصر مبادرت کردند. این افراد ایرانی‌ها و تلاش‌های عمده‌ای در جهت به تحقق پیوستن این خواسته آینده‌نگرانه انجام دادند. کلیه این افراد در پی ایجاد مرکز علمی بین‌المللی در جهت جلوگیری از مهاجرت دانشجویان و نخبگان علمی کشور به خارج بودند. در واقع اگرچه اکنون، دانشگاه الازهر به‌عنوان بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین دانشگاه مصر محسوب می‌شود، اما الازهر پیش از اینکه یک دانشگاه باشد، یک مسجد بزرگ در مصر بود که در زمینه تدریس علوم دینی و شریعت فعالیت می‌کرده است. بنابراین دانشگاه قاهره را می‌توان به‌عنوان اولین دانشگاه و مرکز علمی این کشور دانست. طی سال‌های اول فعالیت دانشگاه قاهره، تعداد زیادی از دانشجویان دانشگاه به‌منظور اخذ مدرک پی‌اچ‌دی به اروپا اعزام شدند تا پس از بازگشت به تدریس دروس مختلف در دانشگاه بپردازند. دانشکده ادبیات و علوم انسانی نخستین دانشکده دانشگاه قاهره است که پس از احداث آن دانشکده‌های متعدد دیگری تاسیس شد. در حال حاضر، دانشگاه قاهره از بیش از ۱۰۰ مرکز تحقیقاتی و ۲۳ دانشکده و انستیتو برخوردار است و افزون بر ۱۵۵ هزار دانشجو و ۲۱۵۸ عضو هیات علمی در این دانشگاه مشغول به فعالیت هستند.

گسترده‌ی دانشگاه‌ها در مصر

در حال حاضر دانشگاه‌های مصر به دو شکل دولتی و خصوصی اداره می‌شوند. دانشگاه‌های دولتی که زیر نظر وزارت آموزش عالی مصر قرار دارند، شامل ۲۷ دانشگاه است. دانشگاه القاهره، الإسکندریه، أسوان، اسیوط، بنها، بنی سوئیف، بورسعيد، جنوب الوادی، حلوان، دمهور، دمياط، الرقاییق، سوهاج، السویس، طنطا، العریش، عین شمس، الفیوم، قناه السویس، کفر الشیخ، مدینه السادات، المنصوره و المنوفیه دانشگاه‌های دولتی مصر است که قدیمی‌ترین آنها دانشگاه قاهره در منطقه جیزه مصر قرار دارد و در سال ۱۹۰۸ بنا شده است. جدیدترین دانشگاه دولتی مصر نیز دانشگاه الاقصر است که در سال ۲۰۱۹ و به‌عنوان یکی از شعبه‌های دانشگاه الوادی این کشور تاسیس شد.

در کنار دانشگاه‌های دولتی، ۲۰ موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی یا همان دانشگاه‌های خصوصی نیز فعالیت می‌کنند. اصلی‌ترین هدف این مراکز علمی خدمت به فرآیند آموزشی است و بودجه مورد نیاز خود را از شهریه دریافتی از دانشجویان تأمین می‌کنند.

در مصر، دو آکادمی مهم «علوم اداری» و «علوم پرواز» نیز فعال است که در

تمام استان‌های مصر شعبه دارد و جزء آکادمی‌های قدیمی و تخصصی این کشور محسوب می‌شود و هرساله دانشجویان زیادی از این آکادمی‌ها فارغ‌التحصیل می‌شوند.

در مصر همچنین، دانشکده‌های علوم نظامی نیز مخاطبان فراوانی دارد که زیر نظر وزارت دفاع و وزارت کشور مصر اداره می‌شود. دانشکده‌های علوم دریایی، فضایی و جنگی را می‌توان از مهم‌ترین دانشگاه‌های نظامی این کشور دانست. دانشگاه فرانسوی، دانشگاه آلمانی، دانشگاه روسی، دانشگاه کانادایی، دانشگاه انگلیسی و دانشگاه آمریکایی از مهم‌ترین دانشگاه‌های خارجی این کشور هستند که در مصر تاسیس شده و هر ساله در رشته‌های مختلفی دانشجویی می‌پذیرند.

الازهر؛ بزرگ‌ترین دانشگاه جهان اسلام

کثرت دانشگاه‌ها و مراکز علمی در مصر و ابعاد آموزشی هر کدام از این مراکز موضوعی است که بررسی آن نیازمند چندین و چند گزارش است. با این حال بررسی یکی از بزرگ‌ترین دانشگاه‌های جهان که در مصر واقع شده، خالی از لطف نیست. بعید است نام دانشگاه الازهر مصر به گوش اهل علم و دانش نخورده باشد. دانشگاه الازهر بزرگ‌ترین موسسه علمی جهان اسلام در جهان و سومین دانشگاهی است که پس از دانشگاه الزیتونه تونس و دانشگاه القراویین مراکش در سال‌های ۹۷۰ تا ۹۷۲ تاسیس شده است. این دانشگاه در شهر قاهره واقع شده و تاریخچه آن نشان می‌دهد که الازهر در ابتدای دوره فاطمیان در مصر به‌عنوان مسجدی به نام مسجد قاهره تاسیس شد و بعدها به الازهر تغییر نام پیدا کرد. در دوره حکمرانی محمدعلی الکبیر و خاندان او بر مصر، یعنی در میانه سال‌های ۱۸۰۵ تا ۱۹۵۲ الازهر شاهد تحولات چشمگیری بود. محمدعلی الکبیر با هدف رشد علمی و پیشرفت و توسعه مصر، دانشجویان این دانشگاه را به کشورهای اروپایی اعزام می‌کرد. بازگشت این

افراد از کشورهایمانند فرانسه، ایتالیا و روسیه پس از تکمیل دوره تحصیل، جرقه‌های پیشرفت علمی را در مصر زد. تحصیلکردگان دانشگاه‌های اروپا تصدی امور مهمی را در مصر به‌عهده گرفتند و در حوزه آموزش نیز جوانان بسیاری را پرورش دادند. آموزش ترجمه، حقوق، الهیات و علوم مهم دیگر از جمله خدماتی بود که فارغ‌التحصیلان در دانشگاه الازهر به دانشجویان این دانشگاه آموزش می‌دادند در اواخر قرن ۱۹ میلادی قوانین جدیدی در نظام آموزشی الازهر اعمال شد؛ نخستین قانون در سال ۱۸۷۲ میلادی مصوب شد که براساس آن پیاده‌سازی شیوه تدریس و تحصیل بین‌المللی و منطبق با اصول آموزش جهانی مدنظر قرار داشت. در سال ۱۸۸۵ میلادی قانون دوم تصویب شد. براساس این قانون افرادی که در دانشگاه الازهر تدریس می‌کردند باید پس از مطالعه و خواندن ۱۱ کتاب مرجع و شرکت در آزمونی که توسط یک کمیته متشکل از ۶ دانشمند گرفته می‌شد، شرکت کنند.

این افراد پس از کسب نمره قبولی موفق به ورود حوزه تدریس در دانشگاه می‌شدند. در آغاز قرن بیستم و در سال ۱۹۰۸ یک شورای عالی برای اداره الازهر به ریاست شیخ الازهر تشکیل شد که اعضای آن را مفتی مصر، شیوخ حنفی و دانشمندان آن دوره تشکیل می‌دادند. این شورا نظام آموزش مصر را بر پایه آموزش ابتدایی، متوسطه و دوره سوم و مدت تحصیلات در هر یک از آنها چهار سال تعیین کرد. دانشگاه الازهر نقش مهمی در حفظ و گسترش کبان عربی و گسترش زبان عربی و حفظ آن از تحریف و انحراف به‌ویژه بعد از سقوط خلافت عباسیان در بغداد داشت. الازهر همچنین تأثیر بسزایی بر حکومت‌ها و جلوگیری از ظلم آنان داشت و فعالیت‌های سیاسی زیادی را در تاریخ خود برجای گذاشته است. از جمله مقابله با اشغال این کشور توسط فرانسویان در زمان ناپلئون و آغاز انقلاب برضد آنان که باعث خروج فرانسویان از مصر شد. الازهر از سال ۱۹۶۱ تاسیس دانشکده‌های علمی و نظری در سطح آموزش عالی و دانشکده‌های شریعت، اصول دین و زبان عربی را آغاز کرد. تحصیل در دانشگاه الازهر به‌صورت مختلط نیست به این معنی که دانشکده‌های پسران و دختران به‌صورت جداگانه و البته با رشته‌های یکسان واقع می‌پذیرد. دانشگاه الازهر شعبه‌های متعددی در دیگر شهرهای مصر و همچنین سایر کشورهای همجوار دارد. الازهر را باید یک دانشگاه اختصاصی در شریعت دانست که عملکردی متفاوت از سایر دانشگاه‌های مصر و جهان اسلام دارد.

چشم‌انداز ۲۰۳۰ وزارت علوم مصر

وزارت علوم مصر در دودهمه اخیر گام‌های بلندی را در جهت ارتقای سطح آموزش دانشگاهی این کشور برداشته و پروژه‌های دانشگاهی مدرنی را در دستورکار خود قرار داده است تا با ارائه خدمات گسترده و جدید روند آموزشی را از قالب سنتی خارج کرده و به‌روزرسانی کند. مضاف بر اینکه در سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ آموزش عالی این کشور، موارد مهم مدنظر قرار گرفته است. طبق آخرین آمار موجود، وزارت آموزش عالی

مصر از سال ۲۰۱۹ تاکنون اجرای ۳۴ پروژه دانشگاهی را به‌عهده گرفته است که از جمله آنها می‌توان به ایجاد دانشگاه علم و فناوری زاین-مصر، تاسیس شهر علم و فناوری زیلیل، راه‌اندازی مرکز توانبخشی دانشگاه ملی فرانسه در مصر و موارد دیگری را در بخش بین‌المللی نظام آموزشی نام برد. همچنین چهار دانشگاه دولتی جدید به نام‌های مطروح، الوادی الجدید، الأقصر و الغردقه در مصر راه‌اندازی شده است که می‌تواند کمک قابل توجهی به تحصیل دانشجویان، بدون صرف هزینه در این دانشگاه‌ها باشد. ایجاد سه دانشگاه فناوری در مناطق قاهره جدید، قویسنا و بنی سوفا و تاسیس سه موسسه و مرکز تحقیقاتی شامل شهر فضایی مصر، موسسه تحقیقات الکترونیک و پژوهشگاه ملی نجوم و ژئوفیزیک نیز از مواردی است که در یک سال اخیر در مصر محقق شده است.

از آنجا که علم پزشکی در مصر پیشینه چندصدساله دارد، ایجاد دانشگاه علوم

دانشکده ادبیات و علوم انسانی نخستین دانشکده دانشگاه قاهره

است که پس از احداث آن دانشکده‌های متعدد دیگری تاسیس شد. در حال حاضر، دانشگاه قاهره از بیش از ۱۰۰ مرکز تحقیقاتی و ۲۳ دانشکده و انستیتو برخوردار است و افزون بر ۱۵۵ هزار دانشجو و ۲۱۵۸ عضو هیات علمی در این دانشگاه مشغول به فعالیت هستند.

سرمایه‌گذاری ۱۲۴ میلیون دلاری

تا پایان سال ۲۰۱۹ و با توجه به سیستم آموزش دانشگاه‌های خصوصی، تعداد دانشگاه‌های خصوصی در مصر به ۲۹ دانشگاه افزایش یافته است و در کنار آن سه دانشگاه جدید با عنوان میریت، سفنکس (ابوالهول) و السلام با سرمایه‌گذاری‌های بالغ بر دو میلیارد پوند مصری معادل ۱۲۴ میلیون دلار آمریکا در حال تکمیل است. با سرمایه‌گذاری انجام‌شده

تعداد دانشکده‌های دانشگاه‌های خصوصی مصر ۱۶۸ کالج افزایش یافته است. وزارت آموزش عالی مصر در سال ۲۰۱۹ در رتبه‌بندی‌های دانشگاهی در سطح بین‌المللی به نتایج قابل توجهی دست یافته است. بر اساس آمار موسسه CWUR که یک مرکز رتبه‌بندی جهانی است، در سال ۱۸۰۲۰۲۰ دانشگاه مصر توانسته‌اند جایگاه‌های قابل توجهی را کسب کنند. در این رتبه‌بندی دانشگاه قاهره در جایگاه ۵۵۸ و دانشگاه آمریکایی قاهره در جایگاه ۱۹۹۹ قرار گرفته است که به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین جایگاه علمی را در میان دانشگاه‌های مصر از آن خود کرده‌اند. همچنین در رتبه‌بندی QS World ۲۰۱۹ سایمگو، مصر در میان کشورهای منطقه پس از ایران، ترکیه و عربستان در جایگاه چهارم قرار گرفته است. در رتبه‌بندی QS World ۲۰۲۰ که به رتبه‌بندی دانشگاه‌های کشورهای عربی اختصاص دارد، ۲۲ دانشگاه مصر مورد سنجش قرار گرفته‌اند.

این‌نامه دانشجوی نمونه مختص دانشجویان وزارت بهداشت تدوین می‌شود

سیماسادات لاری گفت: «با توجه به اینکه در آیین‌نامه فعلی انتخاب دانشجوی نمونه (مشارکت بین وزارت علوم و بهداشت) امتیازاتی وجود دارد که مغایر با خط‌مقرهای وزارت بهداشت در حوزه آموزش است، با موافقت معاونت آموزشی وزارت بهداشت تا سال آینده آیین‌نامه‌ای مستقل از وزارت علوم در جشنواره دانشجوی نمونه تدوین می‌شود تا امتیازات قابل وصول برای دانشجویان نمونه وزارت بهداشت در نظر گرفته شود.»

وی خاطرنشان کرد: «در حال حاضر آیین‌نامه مشترکی در خصوص دانشجویان نمونه با وزارت علوم وجود دارد که بر اساس آن متعهد شده‌ایم امتیازاتی را به دانشجویان نمونه اختصاص دهیم که عملاً این اتفاق رخ نمی‌داد.»

لاری گفت: «به‌عنوان مثال بندی در آیین‌نامه دانشجویان نمونه فعلی وجود دارد که بر اساس آن فردی که دانشجوی نمونه می‌شود، به استناد این موفقیت می‌تواند به‌صورت استریت (بدون آزمون از فوق لیسانس به دکتری) جایگاه علمی خود را تغییر دهد. این در حالی است که در وزارت بهداشت با توجه به اینکه در حوزه سلامت و جان مردم تعهد و مسئولیت دارد، برگزاری آزمون جهت شناسایی بهترین‌ها در این حوزه، خط قرمز است و هرگز از آن کوتاه نمی‌آییم.»

معاون وزیر بهداشت یادآور شد: «به‌دنبال پیگیری جریایی این موضوع، متوجه شدیم خواسته‌ها و امتیازاتی که دانشجویان وزارت بهداشت به دنبال آن هستند با دانشجویان وزارت علوم متفاوت است؛ بنابراین اولین قدم این است که این آیین‌نامه تغییر پیدا کند. بر این اساس و با اخذ موافقت معاونت آموزشی وزارت بهداشت، بنا شد آیین‌نامه‌ای مستقل از وزارت علوم طراحی شود و در این راستا با دانشجویان نمونه دوره‌های قبل و مسئولان معاونت آموزشی وزارت بهداشت، جلسات برگزار شد.»

هیات‌های دانشجویی بیشترین همکاری را در زمینه رعایت موازین بهداشتی داشته‌اند

مصطفی رستمی، رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها در برنامه «مصباح» شبکه قرآن و معارف سیما با اشاره به تعطیلی دانشگاه‌ها گفت: «در ایام تعطیلی دانشگاه‌ها مجموعه هیات‌های دانشجویی هستند که مورد اقبال نخبگان دانشگاهی و فضای شهرها است که این هیات در این ایام برنامه‌های خودشان را برگزار می‌کنند و در دهه اول محرم برنامه‌ریزی کرده‌اند که فعال باشند. با شروع ترم اگر شرایط به‌گونه‌ای باشد که دانشجویان در دانشگاه حضور داشته باشند، خارج از دهه اول محرم در دهه‌های بعدی قطعاً هیات‌ها فعال هستند و اتفاق دیگری که صورت گرفته این است که به‌دلیل وجود فضاهای باز و گسترده در دانشگاه‌ها جهت تجمع برای رعایت مسائل بهداشتی بعضی از دانشگاه‌ها میزبان هیات شهرها هم هستند، از این جهت دانشگاه‌ها می‌تواند به هیات حسینی شهر می‌شوند. دوی افزود: «این موضوع به همه دفاتر نهاد در سطح کشور و مسئولان آن ابلاغ شده است که به استقبال هیات‌های داخل شهر بروند و به آنها اطلاع بدهند که این فضاها در داخل دانشگاه موجود است که بحمدالله این اتفاق در حال انجام است و دانشگاه‌ها متبرک به حضور هیات حسینی هستند.»

مهلت ۱۰ روزه دانشگاه‌های مقصد برای بررسی مهمانی‌های علمی دانشجویان آغاز شد

بر اساس اعلام سازمان امور دانشجویان، همه دانشجویان کاردانی و کارشناسی می‌توانند در نیم‌سال اول سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به‌صورت مهمان دروس عملی آزمایشگاهی را در نزدیک‌ترین دانشگاه محل سکونت خود بگذرانند. دانشجویان متقاضی از ۶ مرداد تا ۱۸ مرداد ماه با مراجعه به سامانه جامع سازمان امور دانشجویان به نشانی اینترنتی سامانه سجاد <https://portal.saorg.ir> درخواست خود را ثبت کرده‌اند. این امکان صرفاً برای نیم‌سال اول سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ و برای دروس عملی و آزمایشگاهی است. متقاضیان باید دانشگاه‌هایی را انتخاب کنند که در محل سکونت خانواده متقاضیان یا نزدیک‌ترین دانشگاه به محل سکونت باشد. پس از پایان مهلت ثبت‌نام، دانشگاه‌های مبدأ از ۱۹ مرداد تا ۲۷ مرداد ماه درخواست‌ها را بررسی کردند و از امروز ۲۸ مرداد ماه تا ۶ شهریور ماه هم دانشگاه‌های مقصد درخواست‌ها را بررسی می‌کنند. دانشجویان می‌توانند پس از ثبت درخواست و دریافت کد پیگیری، نتیجه درخواست خود را از طریق سامانه سجاد پیگیری کرده و از مراجعه حضوری به دانشگاه‌ها و سازمان با توجه به شرایط موجود خودداری کنند.